

Het Bewaarde Land

Creatieve natuurbeleving met kinderen
Handleiding Fleur

“De onuitsprekelijke schoonheid van bloesem.

De gratie waarmee een vogel door de lucht vliegt. Het geraas van de wind in de bomen. Op een bepaald moment in ons leven worden wij door de natuur geraakt.....ieder van ons op een persoonlijke, speciale manier.”

Uit: Beleef de natuur met kinderen door Joseph Bharat Cornell (1979)

Colofon

Teksten: Marion de Cocq
Eindredactie: Eefke Vaes, IVN Brabant

Sinds maart 2016 is Het Bewaarde Land is project van IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid, gehuisvest in Natuurmuseum Brabant.

Spoorlaan 434c
5038 CH Tilburg
E: hetbewaardeland@ivn.nl
W: www.hetbewaardeland.nl

© 2021, IVN.

Alles uit deze handleiding is vrij te gebruiken mits Het Bewaarde Land als bron vermeld wordt.

Voorwoord

Deze handleiding voor Fleur is een aanvulling op de wachtershandleiding. Van Fleuren wordt verwacht dat ze naast deze handleiding ook de wachtershandleiding doornemen én dat ze minimaal één serie als hulpwachter deelnemen aan het programma, zodat ze een goed beeld hebben van wat het wachter zijn inhoudt. In deze handleiding wordt Fleur aangesproken met zij, maar de rol van Fleur kan ook door een man vervuld worden.

Mocht je naar aanleiding van deze handleiding vragen hebben, neem dan contact op met IVN Brabant / Het Bewaarde Land via hetbewaardeland@ivn.nl of kijk op de website www.hetbewaardeland.nl voor de gegevens van de contactpersonen.

Inhoudsopgave

1	FLEUR	4
2	ACTIVITEITEN VAN FLEUR	5
2.1	BEWAARDE LAND OMGANGSVORMEN	5
2.2	RELATIE FLEUR EN DAGCOÖRDINATOR	6
2.3	UITNODIGING IN DE KLAS	6
2.4	VERHALEN VERTELLEN	6
2.5	T-SHIRTS	7
2.6	HUISJE EN MATERIALEN VAN FLEUR	7
2.7	ROL FLEUR BIJ SLECHT WEER	7
3	SCRIPT VOOR HET UITNODIGEN VAN DE KLAS	9
4	VERDWAALVERHAAL	11
5	ACTIVITEITEN FLEUR VAN DAG TOT DAG	12
5.1	DAG 1	12
5.2	DAG 2	13
5.3	DAG 3	14
6	DE CATERING	15
6.1	KOFFIE EN THEE ZETTEN:	15
6.2	RECEPT VAN DE SOEP	15
6.3	AFWASTIPS	16
7	HET VERHAAL VAN DE WACHTERS	17

1 Fleur

Fleur is een kruidenvrouw of -man die in het bos op zoek gaat naar alles wat eetbaar is en een geneeskrachtige werking heeft. Fleur helpt graag anderen bij het zoeken naar de sappigste besjes en wijst hen zo nodig ook de weg. Fleur kent de stille plekjes waar de reeën 's avonds verschijnen en weet waar de vogeltjes komen drinken. Fleur en de wachters komen veel bij elkaar op bezoek. Fleur weet waar hun lievelingsplekjes zijn in het bos.

Eén van de belangrijkste taken is om de kinderen op te vangen als ze naar het bos komen en hen wegwijs te maken. Bij Fleur start de verwondering. Fleur laat de kinderen af en toe stil staan om goed te kunnen kijken en te luisteren of ze de klanken van het muziekinstrument van een wachter horen. Maar wie weet lokt een zingend vogeltje hen een andere kant op. Fleur vraagt de kinderen om samen met de wachters op zoek te gaan naar lekkere kruiden voor de soep. Tijdens de lunch komt ze langs om de kruiden op te halen en vertelt ze verhalen van Erik en Sylvia. Ze trakteert de kinderen aan het eind van de dag op soep van kruiden, die de kinderen zelf geplukt hebben. Fleur is tijdens de dagen regelmatig in Het Bewaarde Land te zien. Deze toevallige ontmoetingen met de groepjes worden door de kinderen erg gewaardeerd.

Verhaal van 'Het Bewaarde Land'

Ergens in Nederland ligt een gebied, waar de mensen in harmonie met elkaar en met de natuur omgaan. Die houding van respect vóór en verwondering over de natuur maakt het natuurgebied tot Het Bewaarde Land. Dit land bestaat vast al op meer plekken, alleen wordt het waarschijnlijk anders genoemd.

Het Bewaarde Land wordt beheerd door de wachters van de vier elementen Aarde, Water, Lucht en Vuur. Deze elementen zijn in verschillende culturen en in alle tijden terug te vinden. Als vijfde element is in Het Bewaarde Land gekozen voor 'Kleur'. In Het Bewaarde Land verbinden deze elementen de wachters met de natuur. Door het verhaal van Het Bewaarde Land worden ook de kinderen verbonden met de natuur. Zo is er in Het Bewaarde Land soms een hol gegraven om in de aarde te kunnen zijn, een boomhut om daarin van de lucht te kunnen genieten of een zonnwijzer om iets weer te geven van onze relatie met de zon.

Vrouw Fleur is de schakel tussen de wachters en de buitenwereld. Zij woont in een huisje aan de rand van Het Bewaarde Land en ontmoet de wachters vaak. Die komen bij haar een kopje kruidenthee drinken of nieuws uitwisselen over de gebeurtenissen in Het Bewaarde Land. Bij Vrouw Fleur komen ook wel eens kinderen op bezoek. Zij vinden dat een spannend avontuur, want Vrouw Fleur kan hen heel veel vertellen over de geneeskrachtige en eetbare planten. Met haar kunnen ze stilletjes dieren gaan bekijken, en Vrouw Fleur weet waar de wachters te vinden zijn...

2 Activiteiten van Fleur

In hoofdstuk 6 staan de dagprogramma's voor de drie buitendagen van Fleur in schema's uitgewerkt. In dit hoofdstukje staan de belangrijkste taken toelicht.

Fleur heeft de volgende specifieke taken in Het Bewaarde Land:

- klas uitnodigen, samen met een van de wachters of de dagcoördinator
- kinderen ontvangen in Het Bewaarde Land
- kinderen wegwijs maken
- T-shirts uitdelen, regenkleding controleren, mee op zoek gaan naar de wachters
- verhalen vertellen
- koffie en thee verzorgen voor wachters, leerkrachten en hulpouders
- soep maken
- eventueel materialen uit het veld, zoals instrumenten en mantels, mee terug nemen naar haar huisje
- eerste aanspreekpunt zijn met betrekking tot EHBO-zaken
- (nood)opvang voor kinderen omdat ze buiten de boot vallen of rust zoeken
- materialen opruimen en klaarzetten bij het huisje

Fleur mag rekenen op hulp van de hulpouder/leerkracht maar ook van de kinderen en de wachters bij het bereiden van de soep, zetten van koffie/thee, klaarzetten, ophalen en wegbrengen van spullen, en bij het afwassen. In het huisje ligt een goed overzicht van de taken. Bij afwezigheid van Fleur is de dagcoördinator het aanspreekpunt voor de hulpouder en leerkracht. Fleur let altijd goed op een prettige en heldere communicatie met de hulpouder(s), leerkracht, kinderen en wachters. Fleur is een gastheer of gastvrouw.

2.1 Bewaarde Land Omgangsvormen

Als Fleur ben je de eerste autoriteit binnen HBL waar de kinderen mee te maken krijgen. De sfeer waarin Fleur de kinderen weet te brengen, nemen de kinderen mee naar de wachters.

Aandachtpunten hierbij zijn

- Neem de tijd voor een goede ontvangst: kijk iedereen even aan, fijn dat je er bent.
- Natuurstemmen gebruiken: fijn als je hier meteen vanaf het eerste moment aandacht aan besteedt. Kinderen kunnen elkaar er dan op aanspreken en de wachters hebben er erg veel plezier van. Hoe zachter jij als Fleur praat hoe stiller de kinderen ook worden.
- Stilte momenten: iedere dag dat je de kinderen bij de poort ophaalt las je een stiltemoment in om de aandacht van de kinderen op de natuur te focussen. Het bos wil jullie ook groeten, maar dan moeten we wel even goed luisteren.
- Tenentik: gebruik de tenentik ook als je met de hele klas bent. Voordeel is dat jij echt alle kinderen ziet en de kinderen jou. Ook als de kring 40 kinderen groot is. Dit kost even tijd maar levert heel veel tijd op.
- Kledingtips: je bent daarin ook een voorbeeld, geef de kinderen de volgende tips: stop je broek in sokken, regenkleding over T-shirt, T-shirt echt aan.
- Gebruik van stokken: dit kun je bespreken als het aan de orde is. De boodschap is: stokken zijn nooit wapens maar wel erg handig om te graven, hutten te bouwen of als wandelstok. Luister goed naar wat je met je wachter hierover afspreekt. Pak zelf voor de grap even een stok op en leg die op je schouderen draai een rondje waarbij je bijna een kind raakt en zeg. "sorry, ik moet ook niet zomaar een stok vastpakken"
- We pakken niet zomaar kikkers, je leert van de wachters hoe dat moet. (met natuurhanden, nat uit de natuur, geen spuug, geen water. Niet aaien, niet doorgeven. Kuiltje maken in het bos, daar kikker inzetten, dan kunnen we kijken. Niet met vingers op achterlijf vast houden, kinderen kunnen de druk niet goed inschatten. Niet meer vangen als ie wegloopt)

- Afval: in Het Bewaarde Land laten mensen helemaal geen afval achter zelfs geen appelkroost, tomaatjes o.i.d. Als je zwerfafval vindt, neem je het mee en gooi je het thuis in een afvalbak. Kinderen dragen hun afval zelf bij zich en nemen daarvoor van thuis een plastic zakje o.i.d. mee.
- Wees niet bang af en toe streng te zijn. Wees in het begin wat strakker, dan kun je later de teugels laten vieren. Kinderen willen heel duidelijk weten waar ze aan toe zijn en verkennen hun grenzen. Motiveer waarom je sommige dingen wel accepteert en sommige niet (humor werkt hierbij heel goed).
- Reageer direct op ongewenst gedrag of verander het iets, waardoor het wel kan.
- Maak de kinderen vanaf het begin medeverantwoordelijk om een fijne sfeer te bewaren en te creëren.
- Maak duidelijke afspraken met de kinderen over gewenst en ongewenst gedrag en hoe ze elkaar hierop kunnen aanspreken.

2.2 Relatie Fleur en dagcoördinator

Een van de wachters of Fleur zelf is dagcoördinator. De dagcoördinator heeft de verantwoordelijkheid voor een goed verloop van de dag en ziet toe op de bewaking van de kwaliteit van het project. Dit begint 's ochtends met een bespreking van de dagactiviteiten. Tijdens de lunch (zeker op de eerste dag als alles nog nieuw is) vraagt de dagcoördinator hoe het eerste contact verlopen is en of er kinderen met een storend/moeilijk gedrag zijn. Eventueel neemt hij dan even de leerkracht apart om dit door te spreken. Nadat de kinderen aan het eind van de dag vertrokken zijn, organiseert de dagcoördinator een korte evaluatie van de dag. Eventueel worden er al afspraken gemaakt voor de volgende week. De taken van de dagcoördinator zijn in een aparte handleiding beschreven. Vaak (maar dit hoeft niet altijd) wordt afgesproken dat Fleur op de gezamenlijke momenten de gesprekken met de kinderen voert omdat zij hiervoor de juiste "autoriteit" heeft. Meer autoriteit dan zomaar een wachter van één van de groepjes.

2.3 Uitnodiging in de klas

Het doel van de uitnodiging in de klas is om de kinderen enthousiast te maken om naar HBL te komen. De uitnodiging wordt gedaan door Fleur en een van de wachters. De uitnodiging volgt altijd hetzelfde script, zie hoofdstuk 4.

Vaak is het gewoon in de klas, soms in een spelzaal of aula als er groepen samen genomen worden.

De dagcoördinator regelt samen met Fleur en de leerkracht wanneer de uitnodiging gaat plaats vinden. Zorg dat jullie samen op tijd zijn zodat je het script nog even kunt voorbespreken.

De Wachter en Fleur komen in volledig tenue op de school aan, leuk als kinderen jullie over het schoolplein zien aankomen. Soms kom je kinderen tegen die al eerder in HBL zijn geweest. Altijd leuk om te vragen of ze hun Bewaarde Landnaam nog weten en nog weten wie hun wachter was. Je brengt zelf een mandje kruiden en een potje zelf mee en natuurlijk de uitnodiging voor de klas. De wachter komt in T-shirt en mantel. Een voorbeeld van een praatstok en een instrumentje kunnen handig zijn. (geen fluit, dan heb je je mond niet meer vrij).

2.4 Verhalen vertellen

Het past bij de rol van Fleur om verhalen te vertellen. Over de natuur, over je element, over je eigen Bewaarde Landnaam en over dieren en planten in Het Bewaarde Land. Het is goed om als Fleur een aantal verhalen over planten, dieren, Erik en Sylvia of andere wachters bij de hand te hebben. Verhalen vertellen helpt om kinderen rustig te krijgen en soms vragen ze ook zelf om een verhaal. Verhalen zijn in Het Bewaarde Land ook een manier om een rode draad aan het programma te geven. Dit start al met de uitnodiging in de klas met het verhaal van Erik en Sylvia en het verhaal van over de wachters, dat de leerkracht vooraf vertelt. Ook tijdens de buitendagen komen veel verhalen voor. Deze verhalen zijn steeds gekoppeld aan een werkvorm, zoals het verdoelverhaal dat een duidelijke relatie heeft met het geblinddoekt boom herkennen. Ook bij slecht weer kunnen verhalen een goede rol spelen om de kinderen te boeien en meer 'kind van de natuur' te maken.

2.5 T-shirts

Bij regenachtig weer moeten de T-shirts zoveel mogelijk onder de jassen gedragen worden, omdat je op natte T-shirts niet goed kunt tekenen. Natte T-shirts moeten eerst drogen, voordat ze opgevouwen kunnen worden. Meestal neemt de leerkracht de natte shirts mee naar school. Shirts mogen niet tussendoor met de kinderen mee naar huis, ook niet om te wassen. De kans dat ze door de kinderen vergeten worden is te groot.

De T-shirts worden voor een aantal redenen gebruikt:

- Kinderen zijn op deze manier herkenbaar, voor elkaar als elementgroepje en voor de wachter omdat ze hun naam erop zetten (herkenning).
- De kinderen zijn met het T-shirt aan voor iedereen als Bewaarde Landkind te herkennen (legitimatie).
- De kinderen zijn door het contrasterende wit steeds goed zichtbaar en eventueel vindbaar in het bos (zichtbaarheid).
- Het T-shirt dient ook als een soort overall (vandaar maatje M) om de andere kleding een beetje te beschermen (bescherming).
- Maat M is ook omdat als ze zich later wachter voelen, het dan ook nog aankunnen.

Het is dus belangrijk dat de kinderen:

- hun T-shirt altijd aan hebben tijdens het project;
- het over hun andere kleding dragen (behalve bij regen);
- hun (voor)naam en Bewaarde Landnaam op het T-shirt zetten.

2.6 Huisje en materialen van Fleur

Op iedere locatie van Het Bewaarde Land is er een 'Huisje van Fleur' aanwezig. Hier verzamelt Fleur haar kruiden en kookt ze soep. De kinderen vinden het vaak ook leuk om dit huisje verder aan te kleden met nieuwe natuurvondsten. In het huisje is ook de natuurbibliotheek, waar naslagwerken, maar ook vogelgidsen, paddenstoelenboeken en kruidengidsen te vinden zijn. Verder zijn er reservekleding en regenlaarzen voor de kinderen.

In het huisje van Fleur zijn ook diverse EHBO-materialen. De wachters kunnen deze gebruiken om hun rugzakken aan te vullen. Daarnaast heeft Fleur ook kruidenzalfjes in haar huisje voor kleine wondjes en insectenbeten. Naast EHBO-materialen is er ook een brandblusser en/of branddeken aanwezig in de buurt van het fornuis.

Iedere Fleur heeft haar eigen kledingstijl. Opvallende kenmerken zijn: lange vrolijk gebloemde rokken of broeken, mooie omslagdoeken, een echte bloemenhoed of muts, en een mandje met kruiden en zalfjes. Zorg wel dat de kleding ook tekenbestendig is, dus altijd een legging en sokken en dichte schoenen onder een rok. Het kan voor Fleur erg handig zijn om net als de wachters een muziekinstrument te hebben om de aandacht van de kinderen op een rustige manier te krijgen.

2.7 Rol Fleur bij slecht weer

Als het slecht weer is heeft Fleur nog een belangrijkere rol dan normaal.

Zij heeft reservekleding voor als kinderen koud en nat zijn. Daarnaast is er een tent die in de buurt van het huisje opgezet kan worden. Hierin kan Fleur samen met de wachters alternatieve activiteiten verzorgen. In de wachtershandleiding staan hiervoor activiteiten uitgewerkt. Daarnaast is er in het huisje een krat met materialen speciaal voor slecht weer.

Als extraatje voor de kinderen kan Fleur zorgen voor thee of warme limonade als er in de tent geluncht wordt. Of de soep kan tijdens de lunch verzorgd worden. Het is leuk als je als Fleur wat verhalen hebt om te vertellen tijdens natte momenten in de tent.

3 Script voor het uitnodigen van de klas

Als Fleur heb je 2 of 3 momenten in het onderstaande script waar jij aan het woord bent. De rest wordt door de wachter gedaan. Maak van het toneelstukje een leuk vraag en antwoordspel met de kinderen.

Klas uitnodigen voor Het Bewaarde Land

Meenemen:

- Kleding (wachter: mantel en T-shirt)
- Fleur: kleding passend bij rol met mandje en hoedje
- Fleur: lekkere eetbare kruiden en zalfje
- Instrument om aandacht te krijgen
- Meenemen voor de school: De uitnodiging met de juiste data erop
- Praatstukje met een voorbeeld om te laten zien aan de klas

Na binnenkomst begint de wachter:

Wie zijn wij? Fleur en Koekoek (of Eekhoorn of.....). Wij zijn van het Bewaarde Land, een groot natuurgebied hier in de buurt. Wij komen jullie klas vragen of jullie een paar dagen naar Het Bewaarde Land willen komen om van alles in de natuur mee te maken. *Hier kan de juffrouw / meester erbij worden betrokken, die wat begint te protesteren.*

Eerst iets vertellen over waarom we jullie vragen. Dat heeft met Erik en Sylvia te maken.

Erik en Sylvia.... Vakantie....verveelden zich...bosvrouw...zullen we ze gaan zoeken?

Bos in.... Klein huisje.....op een tak.....afwachten wat er zou gebeuren

Hier ergens neemt **Fleur** het verhaal over.

Soep aan het maken.....Plotseling: Boem.....Naar buiten.... 2 kinderen op de grond....blauwe plekken, schrammen....Zalfjes / kruiden. Hier kunnen de kinderen erbij betrokken worden (wie heeft er een blauwe plek en wil wat zalf, dan gericht naar maximaal 2 kinderen toe gaan).

Ik zal jullie eens naar een wachter brengen die jullie van alles leert over de natuur en die jullie ook leert hoe je in veilig in bomen moet klimmen.

Hier neemt de **wachter** het weer over

Fleur komt bij mij.....Leren klimmen, *weten jullie misschien een paar regels waar je op moet letten tijdens het klimmen?.....In de boomgezeten..... heel stil.....Beest met een pluimstaart, wat was dat?..... Ree of specht of.....Kleine beestjes....* *Sluipspel spelen: 2 kinderen uit de klas mogen een rondje sluipen terwijl de rest de ogen dicht heeft en mag wijzen waar ze zijn. Groot compliment geven als ze heel stil kunnen zijn.*

Knorrend geluid....Wat zou dat zijn?....Maag van Sylvia. ....Honger..... naar Fleur: soep. Wachter vraagt Fleur. *Wat doe jij altijd in die lekkere soep, heb je toevallig wat kruiden bij je? Op ieder tafelgroepje wat kruiden neerleggen om te proeven.* Dit weer samen met Fleur bespreken.

Afronding kan door: Erik en Sylvia zeiden: dit zouden eigenlijk veel meer kinderen moeten kunnen meemaken. Dan kunnen zij ook "kinderen van de natuur" worden. Daarom nodigen wij soms een klas uit om naar Het Bewaarde Land te komen. Maar wat zegt de meester / juffrouw er van?.....Idee: als de hele klas samen de uitnodiging zonder fouten kan voorlezen, dan mag het. Is dat goed juffrouw?.....

Voordat jullie naar Het Bewaarde Land komen nog een paar praktische dingen:

Voor zover dat nog niet ter sprake is geweest, hier **uitleg** over

- indeling in fijne **groepjes** (doet de juffrouw / meester), ieder groepje heeft de naam van een element (dit even uitleggen) en moet goed samen kunnen werken, fijne mix van jongens en meisjes, rustigere en drukkeren kinderen.
- **Praatstokje** per groep, **werkboek**, **lied** digitaal
- kleding, wat kun je doen om warm en droog te blijven?
- **waterflesje**, **afvalzakje** en een **beker** voor de heerlijke soep van Fleur
- afsluiten met een paar bosvragen en het lied.

Controleer voor of na de uitnodiging de volgende gegevens uit het planningssysteem:

Naam leerkracht die meegaat naar HBL tijdens de 3 buitendagen:

E-mail leerkracht

Mobiel nummer leerkracht (noodgevallen!)

Welke groep

Aantal kinderen

In hoeveel groepen gaan jullie werken (aantal wachters in de planning)

Welke elementen hebben de groepen: Aarde, water, vuur, lucht, kleur

Dit van tevoren checken in planningssysteem met voorkeuren wachters.

Noteer eventuele bijzonderheden van kinderen

Verwachte aankomsttijd in HBL

Verwachte vertrektijd uit HBL

!! Let op: Als er wijzigingen zijn ten opzichte van de informatie in het planningssysteem graag z.s.m. doorgeven aan de coördinator van de betreffende locatie.

4 Verdwaalverhaal

Dit verhaal vertelt Fleur op de eerste dag na de lunch in eigen woorden.

Fleur (of bij haar afwezigheid één van de wachters) vertelt inhoudelijk het volgende verhaal.

De kinderen verzamelen zich in een compacte kring om Fleur heen. Het is leuk als zij in het verhaal vragen vlecht en die aan de kinderen stelt, om zo een actieve participatie te krijgen.

Als Sylvia en Erik met Fleur door het Bewaarde Land lopen, zien ze aan de rand van het bos opeens een ree. Enthousiast rennen ze er op af. Fleur roept nog tegen ze dat ze dat niet moeten doen, maar ze zijn al weggerend. Natuurlijk rent het ree weg en Sylvia en Erik gaan erachter aan. Steeds verder hollen ze het bos in, struikelend over takken en boomstronken. Even later is de ree uit hun ogen verdwenen en bemerken ze dat ze verdwaald zijn.

Als ze in paniek door het bos rennen, dan weer deze kant op en dan weer de andere kant, komt er een konijn naast hun mee huppelen. Sylvia zie dit en vraagt aan het konijn of deze weet waar het huisje van Fleur is. Het lijkt net alsof het konijn dit begrijpt. Het konijntje rent vervolgens naar een boom stamp met zijn pootjes en kijkt naar de boom en naar Sylvia..... hij rent weer verder naar een volgende boom, stampen kijken en verder.....

Sylvia wijst naar het konijn en zegt tegen Erik, he het lijkt wel of het konijntje ons de weg wil wijzen. Zullen we hem even volgen? Het konijntje staat steeds stil bij een boom stamp en kijkt... dat gaat zo een tijdje door tot dat Erik de boom van de luchtwachter herkent. O kijk Sylvia hier is de boom van de luchtwachter, nu weet ik de weg weer. Ze rennen door naar mijn huisje. Het konijntje verdwijnt weer in het bos.

Fleur beschrijft hierbij dan een aantal bomen, die de kinderen werkelijk onder weg hebben gezien (liefst in vraagvorm!) en misschien een fantasieboom om hun ontdekkingslust te prikkelen (boom met een hartje erin). Het is erg leuk als Fleur 's ochtends tijdens de speurtocht naar de wachters, al een paar bomen heeft aangewezen (trollenboom, eekhoornnest etc.).

Vervolgens nodigt ze de kinderen uit om met hun wachters bomen te gaan ontdekken (geblinddoekt boom herkennen).

5 Activiteiten Fleur van dag tot dag

5.1 Dag 1

De tijden zijn afhankelijk van wat er met de wachters en de klas wordt afgesproken.

Moment	Activiteiten voor Fleur
8.00 uur	koffie + thee voor de wachters maken (als dit thuis nog niet gedaan is), kopjes, koek etc. klaar zetten. Vragen of ze bij de lunch ook koffie willen. Deelname aan voorbespreking
	Op tijd naar de ontvangstlocatie, de wachters gaan het bos in
Ochtend	ontvangst kinderen (eventueel jouw instrument laten horen) lied zingen bij de poort hand in hand door de poort aandacht voor tenentik, stokken, natuurstemmen, praatstokken, respect voor natuur tenentik en minuutje stilte op open plek met gezicht naar buiten en ogen dicht. Geef na afloop een paar kinderen tijd om te vertellen wat ze gehoord hebben. Controleer of iedereen weet in welke groep hij zit. Laat groepje voor groepje naar de T-shirts gaan. T-shirts aantrekken, logo op de rug, over de jas, als je klaar bent ga je zitten. check bij slecht weer of iedereen regenkleding heeft, over de T-shirts ! ieder groepje eigen praatstok mee overgebleven shirts opruimen huisje sluiten, reservesleutel in dissel op zoek naar de wachters in stilte, Fleur voorop, leerkracht achteraan, let op tempo de afspraak is dat de juf het eerste half uur niet in de groepjes is. Daarna het liefste één dagdeel bij één groepje. Dat voorkomt onrust. je hebt als Fleur het eerste contact in het bos met de leerkracht. Leerkracht en ouder kunnen eerst nog even mee terug naar huisje om koffie/ thee te drinken. Dit is een mooi moment om nog even de verwachtingen t.a.v. leerkracht te bespreken: Maak hem/haar zijn/haar rol duidelijk: bereikbaar zijn en verder lekker meedoen. Groepsproces aan de wachter overlaten. eventueel leerkracht wegwijs maken in de 'keuken' voor tweede dag leerkracht/ hulpouders naar groepjes wijzen het is fijn als er maximaal 1 extra volwassene bij ieder groepje is dus ouder(s) en leerkracht(en) niet bij elkaar het is voor de kinderen het fijnste als ouders NIET bij hun eigen kind zitten
Voor de lunch	soep helemaal voorbereiden en inpakken om warm te houden (zie recept in hoofdstuk catering) thee (en koffie) zetten voor de lunch koffie, theezakjes, suiker, melk, lepeltjes, koektrommel, bekers, vuilniszak, jerrycan water naar lunchplek brengen eventueel scharen en een schaal voor de kruiden meenemen op tijd vertrekken naar de lunch plek afsluiten huisje
Lunch	spullen mee naar lunchplek (zie checklist) koffie en thee aanbieden

Moment	Activiteiten voor Fleur
	kruiden controleren en indien tijd over met de kinderen kruiden knippen Verdwaalverhaal vertellen kinderen weer naar wachter en op weg sturen
Na de lunch	lunch spullen opruimen plankjes en textielstiften klaarzetten bij continuooster gaan de T-shirts de eerste dag mee naar school om de namen en de tekeningen er op te maken. Kinderen houden hun eigen T-shirts dan aan op weg naar school en hangen deze op school even op hun stoel. Of leerkracht verzamelt ze in een tas of bak. tekenspullen klaarleggen zorgen voor voldoende heet water voor de afwas soep opwarmen ketel heet water voor afwas, afwas straat klaarzetten
Afronding met de kinderen	kinderen tekenen hun T-shirts, vouwen deze netjes op in de bak en mogen daarna helpen kinderen kruiden laten knippen kruiden in soep (laten) doen soep inschenken en eten alles klaar zetten voor de afwas, zodat de kinderen nog kunnen helpen met de afwas als daar tijd voor is. Eventueel nog extra heet water voor bij afsluiting met de wachters
Uitzwaaien	kinderen naar de poort begeleiden, tassen en kleding kinderen laten controleren door wachters Afwassen en opruimen samen met de wachters Nabespreking
Huisje klaar	Huisje netjes achter laten voor volgende dag: denk aan wc, gasafsluiten, theedoeken, afval, natte spullen wachters etc. Dagco heeft hier een lijst voor. Boodschappen doorgeven en goed afsluiten

5.2 Dag 2

Op de 2de dag is Fleur er niet altijd bij. Als dat wel zo is kan het schema van dag 1 gevolgd worden, met de volgende aandachtspunten.

- Herhaal bij de ontvangst nog even de afspraken van vorige week met aandacht voor tenentik, natuurstemmen en respect voor elkaar en de natuur.
- Bij het zingen van het lied bij het bord wordt ook het eigen couplet gezongen.
- Kinderen sluipen naar de wachterscirkel en gaan op hun T-shirt zitten (als die klaar liggen)
- Overleg met de dagco wie de nabespreking van het touw voor haar rekening neemt. Tips hiervoor staan in de dagco handleiding.
- Eventueel kan je als Fleur ook een groepje ondersteunen bij het zintuigtouw.
- Je kunt eventueel tijdens de lunch nog een verhaal vertellen over Erik en Sylvia met een link over hoe spannend het is om in het donker in het bos te zijn. Wat zou je dan allemaal kunnen horen en voelen. Dit met een link naar het zintuigtouw.
- Zorg dat aan het einde van de dag de zakjes met natuurmaterialen mee terug naar school gaan.

5.2.1 Dag 2 zonder Fleur

Als Fleur er niet is moet er even goed overlegd worden met de wachters hoe de koffie en thee geregeld wordt en wie de spullen van het touw opruimt en de spullen voor het tekenen klaar zet. Daarnaast heeft de leerkracht

een belangrijke rol om de kinderen in stilte bij het wachtersweb te krijgen. Dit regelt de dagcoördinator met de leerkracht.

Als Fleur er niet is, is er de 2de dag ook geen soep.

5.3 Dag 3

Hier ook weer het zelfde schema als op dag 1 met de volgende aandachtspunten:

- Herhaal bij de ontvangst nog even de afspraken van vorige week met aandacht voor tenentik, natuurstemmen en respect voor elkaar en de natuur.
- Als stilte oefening aan het begin kun je de volgende extra opdracht geven, nu met ogen open: Je telt zichtbaar op je vingers iedere keer als je iets bijzonders hoort of ziet. Bij 10 begin je opnieuw, hou dit 1 à 2 minuten vol. Geef na afloop een paar kinderen tijd om te vertellen wat ze gezien of gehoord hebben.
- Bij het zingen van het lied bij het bord wordt ook het eigen couplet gezongen.
- Zorg dat de kinderen hun Haiku bij zich hebben op het moment dat ze op pad gaan.
- Laat de werkboekjes achter in het huisje.
- Je mag ervan uitgaan dat de kinderen zelf de weg al een beetje weten en dus voorop lopen bij het zoeken naar de wachters. Wel alles weer in stilte.
- De leerkracht kan meteen ergens bij een groepje blijven.
- Afhankelijk van de afspraken zorg je dat de soep tijdens de lunch of aan het einde van de dag klaar is.
- Pak een actieve rol als tijdbewaker bij de eindpresentaties. Hier kunnen de wachters en de dagcoördinator steun bij gebruiken.
- Zorg dat de werkboekjes en de oudernieuwsbrieven meegaan met de leerkracht.
- Tijdens de lunch zorg je dat alle wachters een zakje met afscheidssteentjes krijgen.
- Je kunt een rol nemen in de elementendans in de vorm van een zelf bedacht verhaal over brand in het bos en muziek erbij maken.

5.3.1 Evaluatie met leerkracht

Tijdens de lunch of tijdens de voorbereiding van de eindpresentaties heb je als Fleur de tijd om met de leerkracht te evalueren. Zet op een nieuwe pagina in het logboek de datum en de naam van de school en de leerkracht. Laat de leerkracht liefst zelf in het logboek schrijven. Vraag met name om tips en tops. Als er tijdens het gesprekje nog andere dingen aan de ore komen kun je die er zelf nog bijschrijven.

6 De Catering

6.1 Koffie en thee zetten:

- Gaskraan open (dit zit in ieder huisje anders)
- Gasfornuis helemaal opendraaien, knop ingedrukt houden en lucifer erbij houden
- Veel water opzetten in een of twee fluitketels
- 1 ketel water heeft 15- 20 minuten nodig om te koken
- Koffie: Voor 1 volle grote kan koffiefilter 2/3 vol koffie, voor kleine kannen ca ½ vol.
- Koffie doorlopen duurt ook ca. 15 minuten, zorg dat de koffie helemaal nat is en dan het filter niet meer droog laten vallen. Dan loopt de koffie het snelste door.
- Thee: alleen heet water in de kannen, losse theezakjes in de theedoos
- Let op dat eerst de open flesjes koffiemelk gebruikt worden.

6.2 Recept van de soep

Door vaak soep te maken kom je achter jouw ideale recept. Dit is de basis.

Tijdschema:

Het duurt ongeveer 20 minuten om een volle pan water te koken. Het is slim om dit te doen nadat je de kinderen en de leerkrachten weg hebt gebracht. Dan is alles voor de lunch al klaar.

Benodigdheden:

- Water
- Uien
- Bouillon
- Kruiden: lekker veel goed gewassen, fijn gesneden kruiden: denk aan brandneteltoppen, zevenblad, weegbree, paardenbloemblad, schapenzuring, vogelmuur en hondsdraf.

NB: Zorg dat je als Fleur voldoende plantenkennis hebt!

Klaar maken:

Water, uien en bouillon koken: De hoeveelheid is afhankelijk van de grote van de klas. Reken ongeveer 1 liter voor 6 kinderen en 1 flinke eetlepel bouillon per liter. Voor een grote volle pan gebruik je ongeveer 2/3 zakje bouillon. Het is fijn als je de brandnetels al even mee kookt, zodat ze echt niet meer prikken. Als je de soep in de ochtend al klaar hebt, kun je hem inpakken zodat hij warm blijft en dan hoef je hem in de middag vaak maar een heel klein beetje op te warmen.

De rest van de kruiden kan er op het laatst fijn gesneden in, de hoeven niet meer te koken.

Tips:

- Zorg dat er een kan koud water klaar staat voor als de kinderen hem toch te warm vinden.
- Het is erg leuk als je de tijd en ruimte hebt om samen met de kinderen de soep af te maken. Door de kinderen de kruiden te laten knippen er ze er echt zelf in te laten doen.
- Let bij het opscheppen goed op, hou zelf de bekertjes vast zodat je geen soep over de kinderhanden heen krijgt.
- Je kunt eventueel een handig kind vragen om de soep op te scheppen.
- Laat de kinderen de soep op de banken op eten en niet er mee wandelen of bij de tafels waar T-shirts getekend worden.

Geniet ervan!!

6.3 Afwastips

Je kunt een mooie afwasstraat klaar zetten zodat de kinderen als ze klaar zijn met de soep en de nabespreking afgelopen is. Hun eigen beker afwassen voor ze hun spullen pakken.

- Restanten soep afgieten in vergiet en zoveel mogelijk in de groenbak
- Voorspoelen in een wasbak met koud water
- Afwassen in wasbak met warm water en beetje afwasmiddel
- Een wasbak met echt heet water zonder afwasmiddel om na te spoelen (hier sta jij bij voor de laatste hygiëne stap)
- Afdruiprek gebruiken
- Afdrogen en op de kop terug in de bakken

7 Het verhaal van de Wachters

Dit verhaal wordt op school door de leerkracht voorgelezen voorafgaande aan het eerste bezoek.

Het verhaal gaat uit van vier Wachters, alleen als er vijf groepen zijn wordt hier de vijfde Wachter van Kleur aan toegevoegd. Deze tekst is cursief gedrukt (tussen hoofdstuk 4 en de afsluiting van het verhaal).

Het verhaal is een vervolg op het verhaal zoals dat in de klas is "verteld" door Vrouw Fleur en de Wachter.

Inleiding

Weten jullie het nog? Erik en Sylvia waren op bezoek in Het Bewaarde Land bij Fleur. In het volgende verhaal gaan ze samen op pad met de Wachters van Vuur, Aarde, Water en Lucht (en van Kleur).

Hoofdstuk 1: De Wachter van Vuur

"Dat is de Wachter van Vuur," zegt Fleur. Erik en Sylvia zien een man met een mooie mantel aankomen. "Hij zal jullie wat meer vertellen over Het Bewaarde Land en de Wachters. Ik maak ondertussen de kruidensoep af waar ik mee bezig was."

De Wachter van Vuur kijkt hen vriendelijk aan, ze gaan met z'n drieën lekker in de zon zitten. "Draagt u altijd zo'n mantel?" vraagt Sylvia. De Wachter van Vuur begint te lachen.

"Nee hoor, de mantel met de kleuren van de elementen dragen we alleen hier in Het Bewaarde Land." Nu is Erik toch ook wel nieuwsgierig geworden. "Wat zijn elementen?" vraagt hij. Hij is duidelijk onder de indruk van de Wachter van Vuur.

"De elementen zijn Aarde, Water, Lucht en Vuur (en Kleur). Daar zijn ook de Wachters naar genoemd. En eigenlijk is alles in de natuur uit deze elementen opgebouwd. De vier (vijf) elementen zorgen er samen voor dat mens, dier en plant goed kunnen leven. Maar dan moeten ze wel alle vier (vijf) samenwerken. Snap je?" Erik knikt ernstig. Hij vindt het toch wel een beetje moeilijk.

"Wat doet u nog meer in Het Bewaarde Land?" vraagt hij aan de Wachter.

Dan vertelt de Wachter dat alle Wachters vaak in de natuur komen, zodat ze de planten en dieren steeds beter leren begrijpen. De Wachters ontvangen graag kinderen en grote mensen in Het Bewaarde Land en laten ze de natuur beleven. "Daarnaast heeft iedere Wachter natuurlijk ook eigen taken, die horen bij het element waar hij naar genoemd is. Als Wachter van Vuur bijvoorbeeld, probeer ik me zoveel mogelijk bezig te houden met de dingen die in Het Bewaarde Land met vuur te maken hebben. Vuur is natuurlijk niet alleen de vlam die je met een aansteker kunt maken. Het element Vuur kun je ook vinden in de planten en dieren om je heen, denk maar eens aan Spaanse peper of aan een vurig paard! In alles is wel een beetje vuur te vinden en ik vind het heerlijk om al dat vuur te bekijken en uit te zoeken wat je er op een goede manier mee kunt doen. Heel veel vuurplanten zijn bijvoorbeeld geneeskrachtig of lekker in het eten."

Dan klinken er stemmen in het bos en even later komen de andere Wachters naar het huisje toe. Sylvia en Erik worden hartelijk begroet en ook Vrouw Fleur komt er weer bij zitten.

De andere Wachters dragen ook dezelfde mantels alleen hebben de binnenkanten steeds een andere kleur. Sylvia ziet dat de Wachter van Vuur een mooi versierde stok in zijn handen heeft als hij wat vertelt aan de andere Wachters. "Wat is dat voor stok, Fleur?" vraagt ze. "Dat is een praatstok, Sylvia. Degene die de praatstok vast heeft, mag dan vertellen en de anderen luisteren. Daarna wordt de praatstok doorgegeven en kan een ander wat zeggen. Zo krijgt iedereen een beurt en wordt er naar je geluisterd."

Hoofdstuk 2: De Wachter van Aarde

Als ze allemaal kruidensoep gegeten hebben gaan de Wachters weer het bos in. Sylvia en Erik mogen met de Wachter van Aarde mee. Hij vertelt dat hij graag met de grond bezig is, bijvoorbeeld in de kruidentuin. "Kruidentuin?" Sylvia en Erik kijken een beetje ongelovig. Die hebben ze nog niet gezien. "Jazeker", zegt de Wachter van Aarde. "Kom maar eens mee, dan laat ik jullie mijn kruidentuin zien." Ze lopen met de Wachter mee

naar de rand van het bos. "Hier is het", zegt de Wachter van Aarde en wijst naar een stukje grond waar het vol staat met onkruid. "Maar dit is toch geen kruidentuin," zegt Sylvia, "Er staat alleen maar onkruid." "Oh, zijn dat dan geen kruiden", antwoordt de Wachter plagerig. "Veel kruiden die jij onkruid noemt, kun je heel goed gebruiken voor een kruidenthee of in een soep. Maar je hebt gelijk, het is niet zo'n keurig kruidentuintje dat je waarschijnlijk verwachtte te zien. Maar het zijn echt eetbare kruiden, hoor." En terwijl hij dat zegt, stopt de Wachter een blad schapenzuring in zijn mond. "Lekker hoor, net zure appeltjes." Sylvia en Erik wisselen een veelbetekenende blik met elkaar. Deze Wachter is duidelijk niet goed bij zijn hoofd. "Hier, probeer maar een stukje, het is echt heel goed te eten." En hij geeft de kinderen een stukje van het zuringblad. Voorzichtig knabbelen Sylvia en Erik eraan. "Het smaakt inderdaad naar zure appeltjes", zegt Erik verbaasd. "Ik wil nog wel wat." En ook Sylvia moet toegeven dat het blaadje lekker smaakt.

Hoofdstuk 3: De Wachter van Water

Als Sylvia en Erik een tijdje in de kruidentuin hebben geholpen met het plukken van kruiden voor de soep, biedt de Wachter van Aarde aan om ze nog even naar de Wachter van Water te brengen. Dat willen de kinderen wel en even later lopen ze achter de Wachter aan door het bos. Bij een watertje is de Wachter van Water druk bezig met waterplanten. Als ze de Wachter met de kinderen aan ziet komen zwaait ze en stopt met werken. "Wat doet u voor werk in Het Bewaarde Land?" vraagt Erik nieuwsgierig. "Mijn taak is de verzorging van het water. Ik zorg ervoor dat het water schoon blijft, zodat er veel vissen, kikkers en kleine waterdiertjes in kunnen leven."

"Hebben jullie al honger?" vraagt plotseling een bekende stem achter de kinderen. Daar is Vrouw Fleur. "Als jullie willen kunnen jullie wel mee eten." Erik springt al overeind. "Ja, lekker. Ik heb honger als een leeuw." "En ik als een paard!" lacht Sylvia. Terwijl ze met de Wachter van Water teruglopen, vertellen ze honderduit over hun belevenissen van deze ochtend.

Hoofdstuk 4: De Wachter van Lucht

De andere Wachters zijn al bij het huisje als Sylvia en Erik met Fleur en de Wachter van Water aankomen. Tijdens het eten worden de kinderen uitgenodigd om straks met de Wachter van Lucht mee te gaan. "Nou, graag!" antwoordt Erik met een veel te volle mond. "Maar eerst wil hij nog even proberen hoeveel boterhammen hij tegelijk in z'n mond kan stoppen!" zegt Sylvia afkeurend.

Als iedereen genoeg heeft gegeten zegt een stem: "Gaan jullie mee?" Dat is de Wachter van Lucht. Hij neemt de kinderen mee naar een grote eik. "Kijk, dit is mijn boom. Hier zit ik het liefst in."

De kinderen kijken langs de stam omhoog. Allemachtig, dat gaat wel een heel eind omhoog. "Ik blijf liever beneden," zegt Sylvia dan. De valpartij van die ochtend staat haar nog fris in het geheugen en plotseling voelt ze ook de schaafwond aan haar knie weer. De Wachter van Lucht kijkt haar even aan. "Zal ik je leren klimmen? Als je je goed aan de klimregels houdt, zal je echt niet vallen. Ik klim wel met je mee," belooft hij. Aarzelend stemt Sylvia toe. "Je moet nooit hoger klimmen dan je durft, want als je angstig wordt kun je fouten maken." Al klimmend legt de Wachter van Lucht uit waar ze op moeten letten tijdens het klimmen. "Denk vooral ook aan de boom en zorg dat je z'n takken niet beschadigt."

Het duurt niet lang voor ze bij het plekje van de Wachter zijn aangekomen; een stevige tak waarop ze gemakkelijk met z'n drieën kunnen zitten. Wel hoog! De Wachter van Lucht vertelt dat hij hier zo van vogels kan genieten. "Van vogels genieten?" reageert Sylvia verrast. De Wachter van Lucht kijkt haar even glimlachend aan, maar zegt verder niets. Ze luisteren even aandachtig. "Hoor, dat is een bonte specht. En daar zingt een zanglijster!" "Zoiets moois heb ik nog nooit meegemaakt", zucht Sylvia. Diep onder de indruk klimmen Sylvia en Erik weer met de Wachter van Lucht naar beneden.

Daar staat Fleur met een Wachter die ze nog niet ontmoet hebben.

"Dag," zegt hij, "ik ben de Wachter van Kleur. Gaan jullie ook even met mij mee?"

Hoofdstuk 5: De Wachter van Kleur

"Weet je waarom ik graag de andere Wachters van Het Bewaarde Land help?" zegt de Wachter van Kleur. "Kleur is in alle elementen aanwezig! Ik geniet van het bos als van een mooi schilderij. Ik ben dol op herfstbladeren, bonte vlinders, felgekleurde vogels, paddenstoelen en zonsondergangen. In de lente ben ik tussen de bloemen te vinden. Van regen en zonneschijn word ik helemaal blij. Dan is er kans dat de regenboog verschijnt. Voor dieren is kleur heel belangrijk. Bijen en wespen vallen extra op om af te schrikken, andere dieren gebruiken juist een schutkleur om niet op te vallen! Die kleuren geven dan rust en veiligheid. Weet je dat je ook kunt verven met delen van planten?"

"Echt waar?" vraagt Sylvia.

"Ja hoor, met uienschillen kun je wol bruin verven, met de bolsters van tamme kastanjes maak je mooi goudgeel! De kleur groen is heel speciaal! Niet alleen zijn er ontelbaar veel kleuren groen, het is ook de kleur van bladgroen. De bladgroenkorrels in groene planten en bomen zijn de enigen die het trucje kennen om suikers en zuurstof te maken!"

Afsluiting

Sylvia en Erik vinden het allemaal heel interessant, maar plotseling bedenken ze zich dat ze al heel erg lang van huis zijn. Hoe laat is het eigenlijk? "Ja kinderen, het is inderdaad tijd om weer naar huis te gaan", zegt Fleur, die op ze stond te wachten. Kom maar mee, dan breng ik jullie naar de poort en wijs ik de weg naar de fietsen. Sylvia en Erik blijven nog even dralen. Ze willen best naar huis, maar het is ook een beetje moeilijk om afscheid te nemen van Fleur en Het Bewaarde Land. Dan steekt Erik Fleur een hand toe. "Bedankt", zegt hij, opeens een beetje verlegen.

"Tot ziens Erik, ik vond het leuk om jullie mee te nemen naar Het Bewaarde Land. Komen jullie nog eens terug?" "Graag!" roept Sylvia enthousiast. "Nou, dag dan." "Neem volgende keer je vader en moeder maar mee. Dan kun je ze alles laten zien!" roept Fleur de kinderen nog na.

Sylvia en Erik zwaaien nog even bij de bocht in het pad. Fleur zwaait terug. Ergens in de verte horen ze een trommel roffelen, of was dat een bonte specht?

Terwijl ze naar huis fietsen zeggen Erik en Sylvia tegen elkaar: "Wat zou het leuk zijn als er hier meer kinderen op bezoek kunnen komen".

